

DANSK BISKOP SKRIVER MISJONSHISTORISK STANDARDVERK

AV H. CHR. MAMEN

Evangeliet til allverden. Den nyere Missions Baggrund og Historie I—III. Av Axel Malmstrøm. O. Lohses Forlag, København 1948—50.

Den kristne kirkes verdensmisjon er et verk så stort at vi ikke makter å gi en karakteristikk som føles tilfredsstillende. De ord og uttrykk som man prøver seg fram med, er inadekvate. Intet forteller bedre om hva misjonen har utrettet enn en sammenligning mellom forholdene for godt og vel 1900 år siden og forholdene i dag: den gang da de elleve ulærde og fattige jødene fikk befalingen om å gjøre alle folkeslag til Jesu Kristi disipler, og situasjonen i dag da kirken er *universell* — ikke bare prinsipielt, men reelt. Det lille frø er blitt til et stort tre. Det som den gang ble sett i en visjon, er i dag en realitet: «Deretter så jeg, og se, en stor skare, som ingen kan telle, av alle ætter og stammer og folk og tungler.» «Den som tror på meg, skal også gjøre de gjerninger jeg gjør, og han skal gjøre *større enn disse*,» sa Jesus. Den gjerning Kristus sikter til her, som skulle være større enn de undergjerninger han selv hadde gjort, kan ikke være annet enn misjonen. Denne sammenligning gir misjonen dens virkelige storhet.

Et verk som spenner over et så stort tidsrom og over så store geografiske områder (hele den bebodde verden), er overordentlig vanskelig for en sammenfattende historikk. Men like vanskelig som oppgaven er, like nødvendig er det at den blir gjort. De mange detaljstudier av misjonens historie må bearbeides til en enhetlig historie. Dette har en helt *vitenskapelig* interesse: Det er tvingende nødvendig for oss som tenkende mennesker å danne oss et helhetsbilde av de mange brokker. Vi vil se *linjene* i hendelsesforløpet. Derved får man også en direkte *praktisk* hjelp: Tidligere tiders

misjonsstrategi eller mangel på strategi, misjonærenes gode og dårlige erfaringer, kan komme nåtidens misjon til gode i samme grad som vi gjør oss kjent med misjonshistorien. Videre betyr en slik historie så meget for så vel misjonærer som misjonsvenner, fordi den hjelper dem til å se sitt lille og begrensede arbeid *i stort perspektiv*. Vår lille hverdag blir satt i relasjon til Guds rikssak som helhet. Det gir helg og høytid over den minstes gjerning. Misjonens historie gir leseren hellige visjoner. Endelig kan nevnes at en sammenfattende historie om verdensmisjonen har en *apologetisk* oppgave. Det er en misjonsoppgave å gjøre denne historie tilgjengelig så vel for folk som står utenfor den levende menighet som for de mange menighetslemmer som ikke har sett sitt ansvar for misjonsarbeidet. Det er nok fler som har fått bekræftelse for det som biskop A. Chr. Bang uttrykte slik: «Jeg kjenner ingen bedre apologi for misjonen enn misjonens egen historie.»

Å skrive misjonens historie er som sagt vanskelig. Ikke bare er stoffet volumiøst, men de primære kilder er til dels så utilgjengelige. Disse foreligger jo på all verdens forskjellige språk. Man har derimot en enorm mengde av sekundære kilder. En stor del av disse er imidlertid skrevet i oppbyggelig øyemed. Dr. theol. Erling Danbolt gjør i sin avhandling «Misjonstankens gjennombrudd i Norge» s. 9 ff. oppmerksom på disse forhold. Han nevner at selv misjonsselskapenes årsberetninger ofte kan være så bestemt av det praktisk-oppbyggelige sikte at de ikke egner seg som grunnlag for virkelig historieskrivning. Som klassisk eksempel nevner han beretningene fra den Dansk-Halleske misjon på 1700-tallet. De skal gi et «ganske falsk bilde» av den faktiske situasjon. Det veldige materiale misjonshistorikeren har å bygge på, må derfor siktes godt.

Den første vitenskapelig funderte misjonshistorie — vi ser her bort fra detaljstudier og spesialarbeider — var den tyske professor Gustav Warnecks «Abriss einer Geschichte der protestantischen Missionen» som kom ut i 1882. Fram til 1913 kom dette verk i 10 nye, stadig à jour-førte opplag. Mer omfattende var professor Julius Richters «Allgemeine evangelische Missionsgeschichte»

som kom i 5 bind (1922—31). Det største misjonshistoriske verk som overhode er kommet ut, er den amerikanske professor K. S. Latourettes «A History of the Expansion of Christianity» i hele syv bind (1937—45). Dette verk behandler ikke bare de evangeliske kirkers misjon, men omfatter kirkens hele historie sett fra misjonssynsvinkel.

På skandinaviske språk foreligger det også flere misjonshistoriske arbeider. Fra svensk hold: E. J. Ekman (i norsk oversettelse): «Illustrert Missionshistorie» I—II (1894—95) og Gertrud Aulén: «Kristendomens väg till folken» (3. utg. 1939). Fra dansk hold: Henry Ussing: «Evangeliets Sejersgang ud over Jorden» (3. utg. 1924) og Erik W. Nielsen: «Linier i Missionens Historie» (1948). Fra norske penner har vi dr. Emil Birkeli: «Misjonshistorie» I—II (1935—37) og Oscar Handeland: «Kongens budbærere» I—IV (1937—43). Dette siste arbeid er imidlertid — som titelen antyder — anlagt ganske spesielt: Forfatteren fremstiller misjonens historie vesentlig ved å gruppere begivenhetene omkring enkelte misjonær-personligheter. Det er et førsteklasses arbeid i sitt slag, men det sikter ikke på å gi et helhetsbilde av misjonens historie.

Av de nevnte verker er det derfor bare Latourettes som samtidig er så omfattende og så nytt at det helt ut tilfredsstillende behovet i dag. Dette arbeid er av språklige grunner ikke tilgjengelig for en større lesekrets i Norden. Det må derfor hilses med den aller største glede at den danske biskop Axel Malmstrøm har sett behovet for et slikt verk og har tatt oppgaven opp. Han har løst den på en mesterlig måte. Hans verk på tre bind som inneholder 2174 sider (inklusive registrene), vil bli det misjonshistoriske standardverk i Norden for en rom tid framover.

Det skulle være unødvendig å presentere forfatteren. Biskop Malmstrøm i Viborg er kjent av misjonsfolket i alle de nordiske land. Han har forutsetninger som få til å skrive et verk om dette emne. Som mangeårig redaktør av «Nordisk Missionstidsskrift» og formann i Dansk Missionsråd og Dansk Udvalg for Missionsforskning er han blitt en førende mann så vel på det misjonsteoretiske som det misjonshistoriske område.

Av stor betydning for forfatterens kjennskap til misjonens nyeste historie og dens aktuelle situasjon, har vært hans deltagelse i hele tre verdensmisjonskonferanser (Jerusalem 1928, Tambaram 1938 og Whitby 1947). Det har gitt ham anledning til personlige besøk på en rekke misjonsfelter, og det har ført til at han har fått knytte direkte forbindelser med kristne ledere i de forskjelligste deler av verden. Han er en mann med varm kjærlighet og grundig kjennskap til sitt emne.

For ytterligere å sikre verket de mest realistiske data, har forfatteren til en rekke avsnitt hatt medarbeidere, som alle er spesialister innen vedkommende område. Alt stoffet er imidlertid bearbeidet av biskopen, så enheten i fremstillingen ikke er gått tapt. Verket er disponert slik at misjonshistorien blir gjennomgått land for land. Beretningen om den enkelte misjonsmark finnes derfor samlet på ett sted. Således finner man Chinas misjonshistorie samlet i en avdeling på mer enn 200 sider. Denne omfatter tiden fra den nestorianske misjon på 600-tallet, den romersk-katolske misjon i middelalderen og den nyere og nyeste tids misjon fram til kirkens kår under den kinesiske kommunistregjering. Denne geografiske gruppering av stoffet gjør verket oversiktlig.

Før denne misjonshistoriske «verdensomseiling» behandler forfatteren *bakgrunnen* for den nyere tids misjon. Først blir vi på mesterlig måte ført inn i misjonens bibelske begrunnelse og følger i korte trekk dens historie fra aposteltiden av og hører om den misjon i middelalderen som førte til Europas kristning. Særlig instruktivt er det følgende kapitel om gjennombruddstider for de evangeliske kirkers misjonsbevissthet. Dette kapitel fører naturlig over i avsnittet om de fire store misjonskonferanser og Det internasjonale misjonsråds historie. Meget fortjenstfullt er det at forfatteren avslutter denne innføring med et eget kapitel om misjonsvekkelsen i de forskjellige nordiske land.

På denne bakgrunn fører forfatteren oss ut til feltet. Misjonsmarkens historie begynner med Den nære orient og fører leseren østover gjennom den muhammedanske verden til India, China og Japan, Stillehavets øyverden, Afrika og Amerika er den veg «rei-

sen» videre går. Men det gjøres en lang stans i hvert enkelt land. Misjonens historie tegnes på bakgrunn av alle kjente forhold som har spilt inn eller kan spille inn for kristendommens vekst eller tilbakegang på hvert enkelt sted. De enkelte folks type og karakter, næringsliv og økonomi, deres politiske historie og geografi, deres kulturelle nivå og religiøse liv er viktige faktorer for kristendommens vekst og vilkår i et folk. Når det gjelder de politiske forholds betydning for kirke og misjon, kan vi f. eks. tenke på situasjonen i China i dag. Biskopen har gjort meget ut av dette. Han har sett at like viktig som det var å tegne de misjonerende kirkers bakgrunn, like viktig var det å tegne den bakgrunn som de «motta-gende» folk hadde og har.

Når det gjelder disposisjonen av stoffet, skal jeg bare komme med en eneste merknad. Verkets avdeling vedrørende Afrika er delt i fire avsnitt, hvorav det ene heter Øst-Afrika (med Madagaskar). Jeg mener at det må være galt å la Madagaskar gå inn under Øst-Afrika. Denne øya skiller seg som kjent så sterkt fra Afrika at den er kalt «un petit continent». Ikke bare botanisk og zoologisk, men først og fremst etnografisk, er Madagaskar faktisk like meget Asia som Afrika. (Kfr. Fridtjof Birkelis artikkel om Madagaskar i dette tidsskrift, 1947, s. 65 ff.) Grønland behandles i en helt selvstendig avdeling, ikke som et anhang til Amerika.

Etter denne «verdensomseiling» kommer to meget interessante avdelinger: *Evangeliet og Jødene* og *Romersk-katolsk Mission i Nutiden*. Foruten litteraturfortegnelse og noteapparat er det bakerst i III bind tre index: Navnregister, register over geografiske navn (stedsnavn, folkeslag og stammer) og endelig et saksregister.

Litteraturfortegnelsen er verd en spesiell omtale. Det er imponerende hva forfatteren har lest, og han har ikke latt være å benytte selv det aller siste som er kommet ut. Jeg kan f. eks. nevne at Norsk Håndbok for Misjon (utg. av Egede-Instituttet januar 1950) er benyttet mange steder i bind III. Manuskriptet til dette bind hadde da ligget ferdig i lang tid, men forfatteren kunne ikke slippe det før trykningen var avsluttet og ingen nye tilføyelser

var mulig. Litteraturen er dessuten anført med en beundringsverdig nøyaktighet.

Norsk misjonsinnsats får en plass og en omtale som vi mener er berettiget. Det er jo på dette felt vi best kan kontrollere bokens detaljer. En del feil er det selvsagt blitt, men de er ikke så store at de skjemmer verket som helhet. Bd. II, s. 178 omtales Det norsk-lutherske Kinamisjonsforbund som «frikirkelige Kredse». Det er jo en lapsus. Bd. III, s. 349—50: Når det i historiens lys skal klarlegges, hva der er «*Grunden* til Kirkens Vækst» på den store øy (Madagaskar), må tre faktorer nevnes, heter det. Men blant disse nevnes ikke den meget vesentlige, at de første misjonærer før sin avreise maktet å oversette *Skriften* til gassisk. Dette nevnes siden, men ikke i denne sammenfatning av de vesentlige årsaker. Bd. III, s. 354 står det at tallet på kristne på Madagaskar i løpet av forfølgelsestiden var firedoblet, så det i alt var 7000 kristne da landet ble åpnet igjen. Det er uriktig. Tallet på kristne da forfølgelsen begynte, skal ha vært 200, mens det ved Ranavalonas død var tre menigheter på øya med 740 medlemmer og tusener av interesserte. (Kfr. Otto Chr. Dahl i et utrykt manuskript: *Bibelen på Madagaskar*.) Bd. III, s. 356 fortelles det at mer enn 100,000 mennesker gjennom dåp er blitt innlemmet i menigheten (på *Det norske misjonsselskaps felt*). Også dette tall er misvisende. Det er i dag på NMS's felt på Madagaskar ca. 140,000 menighetslemmer, men hvis man regner med alle menighetslemmer som er døde, blir tallet på dømte siden denne misjon tok til langt høyere.

Enkelte ganger kan forfatteren forbigå en opplysning som han forutsetter kjent. Eks.: Bd. III, s. 608 nevnes fire perioder i jødefolkets historie. Den tredje varer fra 1350 til 1789. Det er nevnt hvorfor 1350 er et merkeår, men ikke hvorfor man har satt året 1789 som en grense. Selv om de fleste vil vite at det siktes til den franske revolusjon, burde det likevel ha stått. Videre tillater jeg meg å gjøre oppmerksom på en liten inkonsekvens: I billedteksten bokstaveres det semitiske navn for loven *torab*, mens det i teksten ellers står *tora* (se f. eks. bd. III, s. 609 og 617).

Av trykkfeil kan nevnes: trehundreårsfesten (bd. III, s. 678),

skal være: tohundreårsfesten (kfr. s. 672). Tiden for apostelen Thomas' angivelige død i India er oppgitt forskjellig bd. I, s. 118 og s. 409. I bd. III, midt på s. 685 der de katolske bispedømmer i misjonslandene regnes opp, nevnes Japan to ganger. I ett av tilfellene er det altså trykkfeil (for hva?). Forøvrig er det ytterst lite med trykkfeil. Verkets fremtreden er dets innhold verdig. Det er dessuten god trykk på godt papir.

Verket er illustrert med et anselig antall bilder. Forfatteren har hatt en egen medarbeider som billedredaktør. Dette arbeid er utført på en førsteklasses måte som forhøyer verkets verdi.

Foruten en grei kapitel-inndeling har forfatteren i marginen latt trykke med fete typer hva teksten til enhver tid handler om. Det er derfor lett å orientere seg i det store verket.

Av ting som savnes, kan til slutt nevnes at misjonen blant de norske samer ikke er nevnt hverken på s. 61 eller s. 140 (bd. I) der det hadde hørt naturlig hjemme. Tibets misjonshistorie er fattig. Dessto større grunn er det til å ta med det vesentlige. De to norske misjonærer i Tibet (i engelsk tjeneste), Edw. Amundsen og Theo. Sørensen, er kjent for et pionerarbeid på det geografiske og lingvistiske område. Det var imidlertid som *misjonærer* de gjorde sin innsats, og de fortjener en plass i misjonshistorien. Men disse merknader er småting.

Vi er biskop Malmstrøm dypt takknemlige fordi han har gjort misjonens rike historie tilgjengelig for oss. Det er å ønske at ikke minst prestene i vår kirke anskaffer seg verket og gjør seg fortrolig med det emne som behandles. Det vil være til glede for dem selv og til hjelp i arbeidet i menigheten.